

könnyen más nyelvü Nemzetté válhatik, mint az Oroszok és Borussusok más nyelvüvé lettek.

V-dik Istvánnak általam közlött óklevela a' Tekéntetes *Bozay* Familia kintse, 's én a'nak leírhatását Tekéntetes Megyery Ignátz Pesti Tabuláris Ügyvéd Úr jószívűségének, példás hazaszeretetének, és nyílt gondolkodásának köszönöm. Nem kell ott titkolódnni a' tudomány kárával, hol nints ok a' titkolódásra.

Horvát István.

6.

A' tiszteletet és életnemet jelentő szavakról.

Valamint a' tisztelet adás, szinte annak szavakkal való kijelentése is időről időre változván, kétségeket, és annál fogva különbözőzéseket hozott be nyelvünkbe, melyekről itten szót tenni szándékom.

A' régiek a' vezetéknemet gyakorta kihagyták, és az akkori szokás szerint inkább keresztnévvel élván, ennek utánna mondták és írták a' tiszteletet, és életnemet jelentő 'szavat, úgy mint: János Király, Pius Pápa; József Nádor-Ispány, János Deák, Tamás Mester, Pál Gazda. — Ez mái nap is így van szüntelen divatban, még akkor is, midőn a' keresztnév elejbe valamelly mellék - vagy számnév tetetik, és így mondom, és irom: Nagy Constantin Császár, Szent István Király, Hetedik Pius Pápa 's a' t.

Hanem idővel szokásba jöven a' vezetéknemek, midőn magányosan a'vagy keresztnév nélkül hagyódnak, akkor is utánnok következnek a' tisz-

teletet és élelnemet jelentő szavak, úgymint: Ganganelli Pápa, Bonaparte Császár, Zápolya Király, Rákóczi Fejedelem, Eszterházy Nádor-Ispány, Barkóczy Primás, Climo Püspök, Gévy Kanonok, Gyöngyösi Alispány 's a' t. nem tevődnek pedig elejbe a' Magyar nyelvtanító könyv szerint *), mellyben ezen szabást olvasni: „Méltóság, hivatal, mesterség név elejébe tétetik a' vezetéknek, Tsászár Bonaparté, Király Zápolya, Fejedelem Rákóczy, Hertzeg Eszterházy, Gróf Andrási, Báró Mesko, Generális Hertelendi, Kapitány Györi, Hadnagy Jékei, Püspök Zábrátzki, Kanonok Dobronyai, Plébános Hanák, Szolgabíró Jósá, Eskütt Kozák 's a' t. nem pedig Bonaparté Tsászár 's a' t.”

Ezen szabás a' közönségesen bevett szokással egészen ellenkezik. Mert kivéven az illyeseket: Herczeg Eszterházy, Gróf Andrassy, Báró Mesko, (noha ezek iránt is másképp vélekedünk) a' többit soha sem hallani se nem olvasni e'féle szerkeztetésben. Ki is akarna így szóllani és írni: Tsászár Bonaparte, Fejedelem Rákóczy 's a' t. e' helyett: Bonaparte Tsászár, Rákóczy Fejedelem 's a' t? **).

Az én vélekedésem szerint, valamint egyébben, úgy az e'féle szerkeztetésben is igen örömet megtartja anyai nyelvünk a' természetes rendet. Rakóczi magával hozta születésekor vezeték nevét a' világra: keresztnévet azután adtak neki; későbbben pedig Fejedelemmé lett Erdélyben. Tehát így emlitem őtet: Rákóczi Ferencz Erdélyi Fejedelem; vagy: Rákóczi Ferencz Fejedelem; vagy pedig: Rákóczi Fejedelem. És ezen szerkeztetés minden illyes esetekben legalkalmasabbnak látszik lenni.

*) A' 322-dik lapon.

**) Némellyek nem régtől fogva illyeseket is kezdenek felhozni: Doctor Varjú, Professor Bartos.

Hanem nehezebb talán a' Herczeg, Gróf, Báró nevezetekkel való élésnek elhatározása. Ha az e'féle nevezettel bíró Méltóságnak vezetékneve megegyez lakhelyének nevével, a' mit is a' deákban de eadem praedicátummal jelentünk ki, akkor így kelletik természetesen szóllanunk és írunk: Illyésházi Gróf; mert ezen Országunknak Nagyja eredetiképen Illyésházára való, és Gróf Illyésházi annyit tenne nyelvünkben, mint: Érsek Esztergami, Püspök Váczi, Kanonok Nitrai, e' helyett: Esztergami Érsek, Váczi Püspök, Nitrai Kanonok, 's a' t.

Azt akarom itten futtában megjegyezni, hogy némellyek előtt helytelennek látszik lenni a' de eadem praedicátumnak ezen magyarul való kifejtése: Kisfaludi Kisfaludy Sándor; mivel az illyes vezetéknev már magában foglalja a' praedicátumot, ha egyszer van is kiírva. —

Magam is azt tartanám, hogy felesleg való volna a' vezetéknevet kettőztetni, midőn de eadem praedicátumot akarunk jelenteni, ha minden illyes vezetéknevnek szinte hasonló, vagy csak egy praedicátuma lenne; hanem soknak, valamint Almásynak más a' praedicátuma, úgymint: Zsadányi és Török Szent Miklósi, Ghyczyé pedig: de Eadem et in Assa-Kürth. Tehát ha így írnék: Kisfaludy Sándor, Assa - Kürthi Ghyczy Ferencz, ennek az egyik praedicátumát egészen kihagynám, amazt pedig az egyetlentől is megfosztanám.

Hanem hogy oda térjünk vissza, a' honnan eltávoztunk; megmondottuk, mint kellessék a' Herczeg; Gróf, Báró nevezettel az említett esetben élnünk; az van hátra, hogy arra is feleljünk, mitévők legyünk akkor, midőn nem de eadem, hanem más a' praedicátum; úgymint: Emmanuel Comes Csáky de Keresztszegh? — Azt állítom, hogy

hogy ezt is szinte így mondom és írom magyarul: Keresztszeghi Csáky Emmanuel Gróf, a' mi is annyit tesz, mint Keresztszeghre való Csáky Emmanuel nevezetű Gróf. Mert nincs elegendő ok, miért kívánna a' vezetéknévtől különböző praedicatum más szerkeztetést, mint a' vele megegyező; midőn ennek is annak is ugyan az az ereje.

Azt a' szabást tartom én tehát, úgymint nyelvünk' természetével léginkább megegyezőt a' tiszteletet és életnemet jelentő szavakról, hogy azok mindenkor a' vezetékek és keresztnév után következnek, úgymint: Eszterházy Herczeg, Balassa Gróf, Andráshy Bárá, Kondé Püspök, Kultsár Professor, Bodó Kapitány, Gonda Mester, Balga Gazda, vagy Eszterházy Miklós Herczeg, Balassa Bálint Gróf, Andráshy József Bárá, Kondé József Püspök, Kultsár István Professor 's a' t.

Hanem épen nem csoda, hogy az illyesekben hiányos szerkeztetések csúsztak be nyelvünkbe. Mert idegenektől kölcsönözvén töbnyire ezeket, és azonkívül is sokkal többet gondolván gyakorta a' tisztelet adással, mintsem a' Grammatikával, későbbben vesszük azt észre, vagy is inkább fontolóra, a' miben eleve vétettünk, és még javítás közben is különbözőések támadnak, valamint az említett Magyar nyelvtanító könyv által *), mihelyt futólag valók az észrevételek, és a' felhordott okok nem képesek az állítást védeni. És ez szinte olly kárba, és talán nagyobbba hozhatja nyelvünket, mintha az előbbeni helytelenség békével maradna.

Szedes Fábán.

*) Mivel így: Tsászár Bonaparte, Hírály Zápolya, Fejedelem Rákóczi, Pléhános Hanák, Eskütt Rozák 's a' t. nem lehet magyarul beszélni.